

jälkeen edelleen avoimeksi. Tieteellinen, empiirinen tutkimus esittää väitteitä todellisuudesta avaten myös alueita, jotka edellyttävät muutosta. Samalla se on monitasoista, eikä tietoväitteiden logiikan tunnistaminen ole aina helppoa. Ehkä monitasoisuuden kautta voisikin ymmärtää Esa Väliiverosen johtopäätöstä. "Asiantuntijuuden murros ja luottamus instituutioihin koronakriisissä" -teksti esittää, että tieteen ja tutkimustiedon arvostus ja merkitys pikemminkin vahvistuu kuin heikkenee, vaikka tutkimustietoa ja asiantuntijoita myös haastetaan ja kyseenalaiseetaan entistä voimakkaammin.

Suvi Ronkainen

Mielikuviteltu tutkimus – luovista menetelmistä suomeksi

Sanna Rynnänen & Anni Rannikko (toim.): *Tutkiva mielikuvitus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus, 2021, 328 s. ISBN 978-9-523-45117-9

Maailma on monimutkainen ja monimuotoinen, eikä se yleensä avaudu tutkijan eteen kirkkaana ja valmiiksi jäseny-

neenä. Tämän sotkuisuuden hahmottamiseksi C. Wright Mills peräsi arkiseksi muodostuneita dikotomioita ja itsensänselvyyksiä kyseenalaistavaa ajattelua eli sosiologista mielikuvitusta. Sanna Rynnänen ja Anni Rannikon toimittama teos *Tutkiva mielikuvitus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä* muistuttaa yhteiskuntatieteilijää mielikuvitelemisen välttämättömyydestä sekä siitä, että aidosti utelias ja avoin ymmärtäminen saattaa edellyttää tiedon tuottamista perinteisistä poikkeavin, joskus mielikuvituksellisinkin tavoin.

Tutkiva mielikuvitus tarjoaa poikkeuksellisen selkeäkielellisen ja käytännönläheisen katsauksen "tavanomaisista poikkeavien" tutkimusotteiden käsitteellisiin lähtökohtiin ja käytännön soveltamiseen. Kirjoittajina on joukko tieteentekijöitä, jotka esittelevät hyödynsänsä luovia, osallistuvia tai toiminnallisia tutkimusmenetelmiä omien empiiristen toteutustensa kautta. Teos ei kuitenkaan ole vain yksittäisten tutkijoiden omakohtaisten kokemusten ja kokeilujen luettelo, vaan jokainen kirjan artikkeleista sijoittaa esittelemänsä menetelmän laajempaan metodologiseen kontekstiin sekä kuvaa, miten kyseistä menetelmää on hyödynnetty muissa tutkimuksissa. Näin koelma toimii paitsi käytännöl-

lisenä yksittäisten menetelmien soveltamisoppaana myös käsitteellisenä katsauksena vaihtoehtoisiksi kutsuttuihin lähestymistapoihin. Vaikutelmaa vahvistaa kirjan mainio johdantoluku, jossa kuvataan selkeästi ei-perinteisten tutkimustapojen juuria, polkuja ja paradigmaattisia kiinnikkeitä. Kirja on erinomainen oppikirja; "luovia tutkimusmenetelmiä" vuodesta 2017 yliopistossa opettaneina otamme kiitollisena vastaan suomenkielisen ei-perinteisiä tutkimusmenetelmiä kokoavan metoditeoksen.

Omilla kurseillamme olemme tarkastelleet näitä "vaihtoehtoisia" tutkimusmenetelmiä tutkimusprosessin kolmen vaiheen kautta: perinteisistä poikkeavin tavoin voidaan tuottaa tutkimusaineistoja, analysoida niitä sekä raportoida tutkimustuloksia. *Tutkiva mielikuvitus* -kirja kohdistuu ennen kaikkea ensimmäiseen näistä vaiheista. Haastattelulla, kyselyillä sekä esimerkiksi hallinnollisia dokumentteja ja rekisteritietoa tutkimalla tuotetaan merkityksellistä tietoa yhteiskunnasta ja siitä, miten ihmiset sitä elävät ja kokevat. Se ei kuitenkaan aina tunnu riittävältä. Kaikki inhimilliset kokemukset eivät taipu sanoiksi, ja silloinkin, kun ne taipuvat, niiden muotoutumiseksi saatetaan tarvita sanoja esiin houkuttelevia välineitä ja virikkeitä. Vaihtoehtoisia tapoja tuottaa tutkimusaineistoja jou-

dutaan etsimään erityisesti silloin, kun tutkitaan sensitiivisiä aiheita tai aiheita, jotka nostavat esiin vahvoja tunteita tai moraalisia asetelmia, tai kun tutkimukseen osallistuu henkilöitä, jotka eivät esimerkiksi ikänsä, sairautensa, vammansa tai kieli-aidottomuutensa vuoksi kykene ilmaisemaan itseään kielellisesti tutkijan ymmärtämällä tavalla. Myös kulttuurisia tietämisen tapoja voi olla vaikea kunnioittaa, tuoda esiin ja ilmaista traditio-naalisin tutkimusmenetelmin. Teoksessaan *Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination* Avery Gordon (University of Minnesota Press 2008) muistuttaa, kuinka helposti ”perinteinen tiede” eliminoi vaikeasti ilmaistavia asioita ja epäonnistuu elämän kompleksisuuden tavoittamisessa.

Tutkiva mielikuvitus jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäisessä paneudutaan asioihin, joita emme aina miellä tutkimuksellisesti merkittäviksi yhteiskunnallisen tiedon lähteiksi tai tekemisen tavoiksi. Kaunokirjallisuus, olemassa oleva visuaalinen maailma ja tutkijan oma arki ansaitsevat tulla nostetuiksi esiin pätevinä yhteiskuntatieteellisinä tutkimusaineistoina. Pohtimisen arvoista on myös, millä tavoin tutkijoina välitämme tietoa ”takaisin yhteiskuntaan”. Juha Suorannan ja Olli Pyyhtisen kiinnostava artikkeli herättelee

pohtimaan, voiko kaunokirjallisuudesta tuttuja kielellisiä elementtejä hyödyntämällä sitouttaa tutkimuksen yleisöä emotionaalisesti ja representoida osallistujien kokemusta ”autenttisemmin” kuin konventionaalisen tiedekielen kautta.

Kirjan toisen osan artikkelit käsittelevät ihmisten mahdollisuuksia osallistua tutkimuksen toteutukseen. Tarinankertojina, tulevaisuuden kuvittelijoina ja karttojen tekijöinä tutkimukseen osallistuvat ihmiset ovat avanneet kirjoittajille rikkaita näkymiä henkilökohtaisiin, yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja poliittisiin todellisuuksiin ja niiden keskinäisiin sidoksiin.

Osallistuvat ja toiminnalliset menetelmät murtavat tutkijan ja tutkimukseen osallistujien hierarkkisia suhteita, mikä tulee esiin erityisesti kirjan kolmannessa osassa: osallistavassa teatterissa, muistelutyöpajoissa ja yhdessä kuljeskeltaessa tutkimus toteutuu erilaisia taustoja yhdistävissä kollektiiveissa, joissa tutkija on yksi tutkimukseen osallistuja muiden joukossa. Osion artikkelit kuvaavat myös, kuinka tutkimukseen osallistujat voivat paitsi tuottaa aineistoa myös osallistua sen analysointiin, kuten Mari Käyhkön muistelumenetelmää hyödyntävässä tutkimuksessa. Asianosaisten mukaanottaminen aineiston analyysiin ei niin sanotun

”osallistavan käänteeseen” myötä olekaan enää täysin poikkeuksellista, mutta ”luovien” menetelmien, kuten kaunokirjallisen muodon tai kuvittamisen, hyödyntäminen analyysien välineenä on edelleen harvinaista. Myös *Tutkiva mielikuvitus* -kirjassa kekseliäästi kerättyjä aineistoja analysoidaan pääasiassa perinteisin sisällönanalyttisin menetelmin.

Tutkimuksen tulokset tulevat todeksi vasta niiden kuulijoiden tulkittamina. Dissemiinaation ja tutkimuksellisten julkisuuksien näkökulma jää kirjassa vähemmälle huomiolle, vaikka esitetyt menetelmät taipuisivat myös tutkimusten tulosten uudelleenraportointiin ja laajempien yleisöjen tavoittamiseen. Tutkijoina voimme tietoisesti vaikuttaa tutkimustemme yleisöihin sekä siihen, millä tavoin heitä puhuttelemme. Odotammekin kirjalta jatko-osaa, joka ottaa mukaan viimeaikaisia onnistuneita esimerkkejä tieteellisten tutkimustulosten kääntymisestä taidenäyttelyiksi, tanssiteoksiksi ja oopperaksi, jotka puhuttelevat myös ei-akateemisia yleisöjä. Käsillä olevan teoksen ja erityisesti sen kolmannen osion antia on puolestaan sen osoittaminen, miten aineiston tuottaminen jo sinänsä voi olla yhteiskunnallisesti vaikuttavaa.

Artikkelikokoelmille tyypillisesti kokonaisuus on valikoi-

ma yksittäisten tutkijoiden tai tutkijaryhmien kokemuksia, havaintoja ja pohdintoja, ja ymmärrettävää on, että jotakin jää väistämättä käsittelemättä. Vaikka Vilma Hännisen ja kumppaneiden artikkelissa viitataan digitaalisiin mahdollisuuksiin tuottaa esimerkiksi kirjeitä tulevaisuudesta, kuu- lisimme mielellämme enemmänkin ajatuksia siitä, millaisia mahdollisuuksia 2020-luvun digitaalisuus tarjoaa ”luovan” tutkimuksen tekemiselle ja tutkimukseen osallistumiselle erityisesti tilanteissa, joissa kasvokkaisen kohtaamisen mahdollisuudet ovat rajoitettuja. Lisäksi jäämme kaipaamaan ko- koavaa loppulukua, jossa kriit- tisesti pohdittaisiin yhtäältä, millaisiin yhteiskunnallisiin il- miöihin ja kysymyksiin esitellyn genren menetelmillä voidaan tarttua, ja toisaalta, mihin ne eivät taivu. Tärkeää olisi myös pohtia, miten luovia, osallistu- via ja toiminnallisia menetel- miä voi tutkimuksessa yhdistää perinteisempiin menetelmiin ja miksi niin kannattaa joskus teh- dä. Tällainen pohdinta saattaisi vähentää dikotomisen tulkin- nan riskiä, jossa ”luovat” ja ”ta- valliset” menetelmät asetetaan vastakkaiseen, ”paremmuudes- ta” kilpailevaan asemaan.

Luovuus on vaikea, monimerki- tyksinen ja pelottavakin käsite. *Tutkiva mielikuvitus* on selkeä, hyvin kirjoitettu ja kaivattu me-

netelmäkirja, joka demonstroi, kuinka luovuus ei välttämättä tarkoita jotakin uutta, ihmeel- listä ja ennennäkemätöntä. Luovuus tutkimuksessa on ym- märryksen edistämistä oivalta- vin, perustelluin ja kulloinkin tarpeenmukaisin keinoin, eikä sen tekeminen vaadi tekijältään erityisiä, esimerkiksi taiteellisia, ominaisuuksia. Uskommekin kirjan rohkaisevan opiskelijoita ja tutkijoita mielikuvittelemään, millaisin menetelmin kulloin- kin tavoiteltua tietoa voidaan parhaiten saavuttaa. Samalla toivomme tämän kokoelman osaltaan nostavan luovien, osallistuvien ja toiminnallisten menetelmien asemaa vakavas- ti otettavana genrenä suoma- laisen yhteiskuntatutkimuksen kentällä.

**Riikka Korkiamäki ja
Eriikka Oinonen**

Poliittisen mielikuvituksen uusi tuleminen

Teppo Eskelinen (toim.):
The Revival of Political
Imagination: Utopias as
Methodology. Lontoo: Zed
Books, 2020, 173 s.
ISBN 978-1-78699-959-7

*The Revival of Political Imagina-
tion* tarttuu huoleen poliittisen

mielikuvituksen ja utooppisen ajattelun hiipumisesta kylmän sodan jälkimainingeissa. Kyky kuvitella vaihtoehtoja olemassa olevalle näyttää surkastuneen, ja näkymät tulevaisuuteen näyt- täytyvät ennalta tiedettyinä ja määrättyinä. Teosta virittää ky- symys siitä, onko kyky kuvitella toisenlaisia yhteiskuntia pe- lastettavissa, ja jos on, miten? Vaikka teoksen tilannekuva on synkkä, on sen sanoma toivei- kas: meillä on kyky kuvitella radikaalisti toisenlaisia maail- moja, mutta tätä kykyä on ak- tiivisesti kouluttava ja ruokittava utooppisen ajattelun keinoin.

Teoksen kantavana ajatuksena on, että utopiat ovat tärkeitä yhteiskuntakritiikin välineitä tarjotessaan vastakuvia nyky- selle yhteiskuntajärjestykselle. Teos jäljittää sitä, miten uto- pioita voidaan käyttää, miten ne vaikuttavat ihmisiin ja mil- laisia utooppisia ilmentymiä erilaisista käytännöistä ja kon- teksteista voidaan paikantaa. Teos väistää utopioita kohtaan usein esitetyn kritiikin nii- den totalitaarisesta luonteesta määrittelemällä ne poliittisen mielikuvittelun menetelmiksi, ei yksityiskohtaisiksi toiminta- suunnitelmiksi (*blueprint*) täy- dellisestä yhteiskunnasta. Siinä missä toimintasuunnitelmat il- mentävät sulkeumaa ja kontrol- lia, avaa utopia menetelmänä mahdollisuuden yhteiskunnan kriittiseen reflektioon. Teokses-